

CAPVT III. De aliis quibusdam mentis humanae facultatibus.	90.
ARTIC. I. De facultate intelligendi, seu de intellectu, et eius operationibus.	91.
ARTIC. II. De voluntate illiusque operationibus.	102.
CONCLUSIO I. Anima nihil aversatur nisi sub ratione mali, nihil appetit nisi sub ratione boni; ideoque non potest appetere malum, qua malum nec aversari bonum, qua bonum.	112.
CONCLUSIO II. Anima sese ad volendum vel nolendum determinat sine ratione sufficiente leibnitiana, non tamen sine motivo aliquo.	118.
CONCLUSIO III. Humana mens in suis volitionibus ac nolitionibus libera est.	126.
SECTIO II. De Deo, seu Theologia naturali.	135.
CAPVT I. De Deo in se et absolute considerato.	137.
ARTIC. I. De existentia Dei.	id.
CONCLUSIO. Existentia Dei demonstratur.	140.
ARTIC. II. De divinis attributis.	159.
CAPVT II. De Deo in ordine ad creaturas.	186.
ARTIC. I. De Deo creatore et conservatore.	id.
CONCLUSIO. Creaturae indigent directa et positiva Dei conservatione; unde conservatio nihil videtur esse aliud, quam continuata creatio.	195.
ARTIC. II. De Deo primo motore.	200.
CONCLUSIO. Deus concurrit immediate ad omnes et singulos actus liberos creaturarum.	219.
ARTIC. III. De Deo rerum omnium et creaturarum gubernatore.	230.
CONCLUSIO. Deus providet rebus omnibus, quae sunt ac fiunt in universo.	231.
ARTIC. IV. De Deo domino et ab hominibus colendo.	244.
CONCLUSIO. Revelationis necessitas demonstratur.	247.
APPENDIX. De erroribus theologiae naturali adversis.	265.

PARS SECVNDA

METAPHYSICAE

SEV

PNEVMATICA.

HÆC metaphysicæ pars, quæ circa spiritus versatur, Deum, angelos, mentemque humanam, præstantissima entia contemplatur. Paucissima sunt, quæ lumine naturali de angelis novimus; hinc tota de angelis doctrina in sacra theologia opportunius tractatur. Itaque prætermittis his, quæ à nonnullis philosophis de his sublimioribus spiritibus disputari solent, de mente nostra primum sermonem instituemus. Ex hac autem mentis nostræ contemplatione ad spiritum infinitum, rerum omnium auctorem, et dominum adsurgemus. Hanc secundam metaphysicæ partem, maioris distinctionis causa, in varias sectiones dividemus.

SECTIO I. A T

De mente humana.

Praeclarissimam ferunt veteris cuiusdam sapientis sententiam : *nosce te ipsum*. Et re quidem vera, & quid prodesse nobis possunt sublimiores scientiae, si nosmetipsos ignoremus? Si nesciamus & quid sit anima nostra, an spiritualis et immortalis? Quodnam inter ipsam et corpus commercium intercedat? & Quae sint illius facultates? Hae autem cognitiones omnes & quid nobis prosunt, si animam ipsam perdamus? & Si ad veram immortalitatem, aeternam scilicet beatitudinem consequendam nostris facultatibus non utamur? Hinc patet tota praestantissimi argumenti divisio. Quae ad humanam mentem pertinent sub triplici potissimum ratione considerari possunt. Vel enim mens humana in se et absolute spectatur, vel in ordine ad corpus, vel tandem mentis humanae facultates aliquae considerantur.

CAPVT I.

De mente humana in se spectata.

Duo potissimum inquirenda occurrunt. Primum, an mens humana sit spiritualis, et a corpore distincta : secundum, an sit immortalis.

ARTICVLVS I.

De mentis humanae spiritualitate.

I.

Mens humana est : *id quod in unoquoque nostrum cogitat*. A scholasticis vulgo definitur : *spiritus creatus incompletus*. Qua definitione secernitur ab angelo, quatenus mens humana destinata est informando corpori, et cum eo apta est constituere totum *substantiale*, nempe hominem.

II. Per *corpus* seu materiam intelligimus *substantiam extensam, divisibilem, solidam, ex variis partibus variarum figurarum contentam*. Per *spiritualem* vero substantiam intelligimus : *substantiam expertem materiae, seu quae extensionem, divisibilitatem et soliditatem excludat*. Quaestio est igitur, utrum id, quod in unoquoque nostrum cogitat, sit substantia expertis extensionis, divisibilitatis, soliditatis cet.

Inter veteres permulti fuerunt, qui materialem animam, et veluti quoddam tenuissimum corpus ex subtilissimis particulis igni vel aëri similibus, celerrimoque motu agitatis conflata fecerunt. Neque etiam hodie desunt increduli peruersique homines, qui eundem perniciosissimum errorem tueantur. Cum hac nefaria sententia confundi non debet haud satis accuratus loquendi modus a nonnullis scriptoribus ecclesiasticis aliquando usurpatus. Aliqui etiam ecclesiae patres humanam animam, angelos, Deum ipsum *corpus* vocarunt, sed alio plane sensu. Etenim quum in-

corpoream quamdam substantiam concipere vix possent; quidquid existeret, et a nihilo distingueretur, corpus vocabant ita, ut corporis nomine entia a nihilo secernere dumtaxat intenderent. At corpus illud a materia sive corporea substantia perspicue distinguebant; quum adfectiones illas atque attributa, quae corporeae substantiae sive materiae conveniunt, ab eiusmodi corpore seiungerent, ideoque nominis abusu dumtaxat errarunt. Ira Tertulianum excusavit S. Augustinus *de Genesi ad litteram lib. 10. cap. ult. : quia corpus esse animam credidit, non ob aliud fecit, nisi quod eam incorpoream cogitare non potuit, et ideo timuit, ne nihil esset, si corpus non esset.* His praemissis sit

CONCLVSIO.

MENS HVMANA EST SVBSTANTIA SVRITVALIS,
SEV A MATERIA VEL CORPORE DISTINCTA
ATQVE DIVERSA.

Prob. 1. pars: scilicet mentem humanam esse substantiam. Animam dicimus id, quod in nobis cogitat, sed id quod in nobis cogitat, est substantia. Et quidem experimur, cogitationes in nobis continuo mutari, alias aliis fluxu perpetuo succedere; sed *mutabilia*, quae enti insunt, *modi* dicuntur, et sine subiecto esse non possunt; ergo cogitationes sunt modi, qui sine subiecto esse non possunt. Illud autem subiectum est id, quod in nobis cogitat, quod proinde aliquo ad existendum subiecto non indiget: ideoque substantia est. Etenim si id, quod in nobis cogi-

tat, dicatur indigere aliquo subiecto, hoc ipsum subiectum dicemus id, quod cogitat, ergo anima est substantia.

Prob. 2. pars. Et 1.º: principium operationum, quae ad materiam pertinere non possunt, et substantia prorsus distincta a materia, ac proinde spiritualis; atqui mens humana est principium operationum, quae non possunt ad materiam pertinere, nempe cogitationum, quarum quisque sibi conscius est; ergo mens humana est substantia spiritualis. Prob. min. Si cogitatio pertineret ad materiam, esset interna materiae *modificatio*. Quum enim cogitatio sit subiecti cogitantis actio interna, per quam res cogitans alio modo se habet ad se ipsam, interna est subiecti cogitantis modificatio; cogitatio autem non potest esse interna materiae modificatio. Si enim esset interna materiae modificatio, esset ipsa materia *modificata*; atqui cogitatio non est, nec potest esse materia modificata. Nam si ita esset, cogitatio habere proprietates materiae: esset proinde extensa, divisibilis in partes, et figurata; quod absurdum est dicere. Et enim; quis possit a se obtinere, ut credat, intellectus actum, v. g. ad sensum vel dissensum esse certo loci spatio diffusum, posse scindi in duas quattuorve partes, et habere figuram rotundam aut quadratam aut triangularem? Ergo cogitatio non potest esse materiae modificatio, ac proinde mens humana est principium operationum, quae ad materiam pertinere non possunt.

Prob. 2. Si cogitatio pertineret ad materiam, vel cogitarent singulae materiae particulae, ex quibus componeretur corpus cogitans, vel non;

trumque absurdum est; ergo cogitatio ad materiam pertinere non potest, adeoque anima non est materia. Minoris 1. pars ostenditur. Si cogitarent singulae corporis particulae, vel cogitatio esset tota in singulis, vel partim in una, partim in altera, neutrum autem dici potest: non primum, alioqui tot erunt substantiae cogitantes, quot partes. Verum non dubia conscientia novimus, unum aliquid et simplex in nobis cogitare. Praeterea si tot essent cogitationes, quot partes, de illis singulis partibus eadem, quae de toto corpore cogitante, quaestio semper inuiti posset, num scilicet singularum illarum partium particulae in infinitum divisibiles cogitent vel non. Si dicerentur cogitare; ergo essent actu in nobis infinita numero entia actu cogitantia seorsum, quaeque proinde separata, dum corpus in pulverem reducitur, etiam cogitarent ita, ut deinde in plantis, in terra, in lapidibus aliisque corporibus, in quae transiret corporis nostri substantia, essent infinitae actu particulae cogitantes, quod est absurdum. Si vero illae partium cogitantium particulae in infinitum divisibiles non cogitent, inde etiam illud sequitur, cogitationem scilicet esse partim in una parte, partim in altera, quod quidem absurdum est. Etenim cogitatio non ita potest in partes dividi, ut media pars cogitationis dicatur esse in una materiae parte, media pars in altera. Neque enim extensa est cogitatio, nec concipere valemus mediam aut quartam aut millesimam ullius cogitationis simplicis partem ab aliis partibus separatam. Deinde secta in partes cogitatione, nemo posset adfirmare, se aliquid percipere. Siquidem unaquaeque pars

non cogitaret totum aliquid, sed aliquam dumtaxat totius partem: non ipsa cogitationum partialium collectio totam rem aliquam perciperet, quum una earum nesciret, quid perciperet altera. Haec de 1. minoris parte.

Minoris 2. pars probatur, nempe ex partibus materiae non cogitantibus numquam fieri posse corpus cogitans. Etenim earum partium non cogitantium dispositione qualibet nihil deprehendi potest, quod cogitationem producere valeat. Illa enim varia partium dispositio fieri non potest, nisi per variam partium distantiam, contactum, motum, quietem, figuram cet.; sed haec omnia nihil continent, quod ullam possit cogitationem producere. Nam quomodocumque moveantur corpora, quaecumque sit corporum distantia, figura cet. illa partium non cogitantium varia dispositio numquam poterit esse cogitatio, nec cogitationem poterit continere; effectus autem in sua causa contineri debet, et ex nihilo produci nequit; ergo particulae materiae non cogitantes quomodocumque inter se dispositae, numquam poterunt fieri corpus cogitans.

Prob. 3. Substantia, quae vel uno temporis articulo terrae viscera rimatur, coelum immensum cogitatione percurrit, raptim evolat in sinum Dei, spirituum coetus perlustrat, orbem universum pervadit, obiecta immaterialia, incorporea, sensibus impervia percipit: puta, virtutis honestatem, viri foeditatem, aequitatis et iustitiae regulas, numerorum habitudines et proportionales, sensuum ipsorum errores, ignorantiae turpitudinem, scientiarum utilitatem ac decus, est vere ac proprie

spiritus, non materia. Qui enim intelligi potest, substantiam corpoream atque inertem in spatia immensa unico temporis puncto transferri: res immateriales nostrisque sensibus minime obnoxiae percipere? atqui hominis anima est substantia huiusmodi, ut cuilibet constat intimo conscientiae testimonio; ergo mens humana est vere et proprie spiritus.

Prob. 4. Sensationum nostrarum varietas, uniformitas, molestae sensationes in nobis etiam inuitis excitatae, voluntatis imperium in plurimos sensationum effectus: haec omnia conscientiae nostrae testimonia certo demonstrant, non solum obiecta extra nos et extra mentem ipsam existere, sed etiam obiecta illa mentemque nostram essentialiter differre, manifeste ostendunt. Et quidem si mens nostra ab ipso corpore non differret, nulla umquam esse posset illa, quam tamen in nobis saepe experimur, inter sensationum effectus ipsamque voluntatem discordia et mutua veluti pugna: obiectorum externorum effectus in anima productos, nisi anima spiritualis sit, nulla ratione intelligi posse, evidens est. Fingamus, animam esse materialem: obiecta externa nullam aliam menti nostrae mutationem adferre possunt, praeter varias motus, loci vel figurae determinationes, quod quidem patet, et ab omnibus conceditur; sed haec omnia cum ideis in anima productis nullam relationem habent. Huius argumenti ut sentiat vis certe maxima et insuperabilis, vocis *Dei* exemplo utemur. Dum auditur vox ista *Deus* latina, vir linguae latinae omnino imperitus, audito hoc vocabulo, eundem omnino expe-

ritur motum in singulis organi auditorii fibrillis, ac si latine sciret. Igitur anima materialis iisdem omnino motibus obnoxiae foret in cerebro hominis linguae latinae imperiti vel bene docti, ac proinde in utroque casu vocabuli significationem aeque intelligeret. Quod autem res aliter se habeat proculdubio repetendum est ex linguarum institutione mutuaeque hominum conventionione. Porro mutuae huius conventionis capaces esse non possunt substantiae mere materiales, in quibus scilicet iidem soni eosdem motus producerent, ac proinde et easdem sonorum notiones eandemque vocabulorum intelligentiam; quod experientiae et rationi repugnat. Illa igitur conventio ad aliam substantiam, quae spiritualis est, necessario pertinere debet.

SOLVVNTVR OBJECTIONES.

Obiect. 1. Sine ulla ratione negatur, cogitationem convenire materiae, nisi omnes materiae modos cognoscamus; atqui omnes materiae modos nec cognoscimus, nec possumus cognoscere; ergo cogitatio potest materiae convenire. Resp. N. mai. Nam etiamsi non cognoscamus omnes materiae modos, tamen certo scimus, materiae convenire non posse modos contradictorios. Porro si materia cogitaret, ipsi convenirent modi contradictorii. Nam cogitatio excludit partes, extensionem, figuram, divisionem et motum: haec autem omnia includit materia: ergo materia haberet proprietates contradictorias, si vi cogitandi praedita esse posset.

Inst. 1. Licet cogitatio non sit extensa, di-

vidua et figurata; tamen potest esse modificatio materiae. Et quidem motus et quies sunt modificationes materiae, nec tamen sunt aliquid extensum et divisibile; ergo materiae convenire potest cogitatio. Resp. N. ant., ad cuius probationem dico, modificationem materiae duplicis esse generis. Alia est modificatio *externa*, sive modus, quo res aliqua esse habet ad res alias extra se positas; alia est modificatio *interna*, sive modus, quo res aliqua sese habet ad se ipsam. Porro motus et quies sunt modi, quibus corpus se habet ad partes spatii, seu ad corpora circumstantia: motus scilicet est modus, quo corpus locis pluribus successive respondet; quies vero est modus, quo corpus eidem loco permanenter respondet, ac proinde motus et quies sunt modi materiae pure externi. Potest quidem materia habere modificationes pure externas, quae neque sin extensae neque divisibiles neque figuratae. Nam illae modificationes non sunt extensae neque divisibiles neque figuratae, quae sunt meri respectus, merae relationes nihil mutant in ipsa re; at materia non potest habere modificationes internas, quae neque sint extensae neque divisibiles neque figuratae. Ista enim modificationes sunt ipsamet materia in se et absolute spectata: figura materiae v. g., quae est interna materiae modificatio, est absolute et in se ipsa materia, proindeque extensa et divisibilis. Quum ergo cogitatio sit subiecti cogitantis modificatio interna, actio nempe, per quam res cogitans alio modo se habet ad se ipsam, non potest convenire materiae, nisi ipsa sit divisibilis et extensa; ergo quum non sit divisibilis et extensa, non potest pertinere ad

materiam; pertinet ergo ad aliam substantiam, ad spiritum scilicet.

Obiect. 2. Anima easdem habet modificationes ac corpus; etenim pro variis corporis motibus et effectibus varias suscipit cogitationes; ergo anima eandem omnino naturam habet cum materia seu corpore. Resp. N. ant., ad cuius probationem dico, animam quidem pro variis corporis motibus varias suscipere modificationes; ita pro variis sensuum externorum motibus varias habet sensationes, pro varia oculorum commotione varios percipit colores, sonos varios pro vario aurium pulsu. Non tamen iccirco anima easdem habet ac corpus modificationes; modificatio enim corporis est motus, figura, situs cet., quas quidem modificationes a cogitatione longe diversas esse demonstravimus.

Inst. 1. Anima laeso corpore laeditur; ergo operationes animae sunt modificationes materiae. Resp. dist. ant.: anima laeso corpore laeditur, sed *diverso modo*, esto ant. *eodem modo*, N. ant. et cons. Laeditur enim corpus, quatenus nexus partium corporis aut dissolvitur aut vehementius impellitur: anima vero laeditur, quatenus ex occasione laesi corporis in ea excitatur pro legibus conjunctionis animae cum corpore sensatio gravis et molesta, quae *vulnus* quoddam *animae* dicitur. Dixi *esto antecedens*, quia nonnumquam anima in rei alicuius consideratione sic defixa haeret, ut laeso corpore, nihil doloris sentiat.

Obiect. 3. Non desunt philosophi, et quidem primi nominis, qui materiae elementa simplicissima omnino esse, indivisibilia et inextensa, pro certo affirmant, idque multis conantur demonstrare ar-

gumentis; ergo in hac hypothesi, quae non solum non repugnat, sed firmissimis sese tuetur rationibus, statim philosophis eripiuntur praecipua argumenta quae ab extensione et partium compositione deduci solent, ac proinde absurdum non est, operationes animae esse modificationes materiae. Resp. C. ant., N. cons. Quidquid sit de illa hypothesi, quam strenue propugnant doctissimi quidem philosophi non pauci, firmissima tamen manent argumenta hactenus explicata. Et certum quum materia ex elementis sive extensis sive inextensis composita sit, ut omnes philosophi concedunt; totam vim servant argumenta, quae ex materiae compositione deducuntur. Haec enim ratione argumentari licet: vel cogitarent singula inextensa materiae elementa vel non; utrumque autem absurdum esse, ex conclusionis probatione facile colligitur; ergo necessum est, ut praeter simplicissima materiae elementa, quibus cogitatio competere non potest, aliae admittantur diversae omnino naturae simplices substantiae, quae cogitationis capaces sint, aliasque solas appellabimus substantias spirituales, parum solliciti de intima corporeorum elementorum natura, quae quidem quaestio ad praesentem locum non pertinet. Ceterum accurate distingui debet *simplicitas* vel inextensio ab ipsa *spiritualitate*. Atque ita evidens fiet, praecedentes probationes a philosophicis hypothesibus non pendere, quod quidem probe observandum est. Quamvis enim divina revelatione certissime constet animae spiritualitas; tamen contra incredulos perditosque homines summo studio urgeri debent demonstrationes phi-

losophicae, neque haec arma e nostris manibus eripi permittendum est, quod facere conantur infensissimi quidam christianae, immo et omnia religionis hostes.

ARTICVLVS II.

De mentis humanae immortalitate.

I.

Existentiae Dei et immortalitas mentis humanae sunt duo prima principia, quibus universa religio innititur. Si enim alterutrum ex illis convellat, iam omni flagitio latissimum reseras ostium. Si nihil est sperandum vel timendum post hanc vitam, quo iam freno coercere poteris insanas mortalium cupiditates?

II. *Immortalitas* defini solet: *perpetua entis viventis duratio*. Entis quidem *viventis*, hoc est, habentis in se actionis alicuius principium; nam etiamsi aliqua materia non vivens in aeternum duratura esset, dici non deberet immortalis.

III. Immortalitas duplex distinguitur, alia *absoluta*, alia *relativa*. Immortalitas *absoluta*, quae *intrinsicè* dici potest, convenit enti viventium nullum habenti in se et ex natura sua principium interitus. Immortalitas *relativa*, quae etiam *extrinsicè* dici potest, convenit enti viventium, quod non potest ab alio ente externo destrui vel annihilari.

IV. Soli Deo convenire immortalitatem tum absolutam tum relativam, certum est. Nam solus

Deus ita necessario existit, ut neque a principio interno, neque ab ulla causa externa destrui possit. Vnde mens humana et quilibet creatus spiritus non habent immortalitatem relativam in omni sensu. Quamvis enim non possint destrui et annihilari ab alio ente creato, possunt tamen absolute annihilari a Deo.

V. Quum ergo quaeritur, an mens humana sit immortalis, quaestio non est, an a Deo absolute annihilari possit, sed quaeritur dumtaxat: I. an mens humana nullum habeat in se et ex natura sua principium interitus: II. an nulla in toto mundo existat causa creata externa mentem potens destruere: III. an Deus nolit eam annihilare, aut eam mutare umquam ita, ut facultates vitales, quas in ea deprehendimus, amittat. Hic est status quaestionis, qui quidem probe attendi debet.

VI. Fide certum est, mentem humanam non interituram cum corpore, et in aeternum duraturam viventem. Hinc Christus Dominus *Matth. 10. v. 28.*: nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; et *Iohann. 12. v. 25.*: qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam. Innumera alia sunt desumpta ex revelatione argumenta; quibus humanae mentis immortalitas extra omnem dubitationem ponitur. Verum ea heic non attingimus, ne in alienam messem falcem iniiciamus; non enim auctoritate, sed ratione tantum hoc loco agendum nobis est. Quumque lateranense concilium sub Iul. II. et Leone X. celebratum philosophos omnes *sess. 8.* excitet, ut ad istam capitalem in christiana religio-

ne veritatem demonstrandam omnes ingenii vires adhibeant; nostrae sunt partes, ex innumeris poene rationibus, quas veteres et recentiores philosophi attulerunt, efficaciores in medium proferre.

CONCLUSIO.

MENS HVMANA EST IMMORTALIS.

Prob. I. nullo corruptionis genere mentem humanam interire naturaliter posse. Etenim substantia spiritualis nullo modo perire aut corrumpi naturaliter potest; atqui (*ex praeced. conclusione*) mens humana est substantia spiritualis; ergo anima humana perire non potest, adeoque est immortalis. Prob. mai. Substantia spiritualis est substantia simplex seu nullis constans partibus (*ex superiori conclusione*); atqui substantia simplex nullo modo perire aut corrumpi naturaliter potest; ergo substantia spiritualis nullo modo perire naturaliter potest. Prob. min. I. Perire aut corrumpi non potest divisione aut dissolutione, quum sit partium expertus et realiter indivisibilis. II. Non compositione, quia licet ipsi adnectantur vel alia quaelibet corpora aut mentes aliae, semper in se simplex et eadem remanet. Etenim corpora aut mentes substantiam simplicem alterare aut interius mutare nequeunt. In ea enim nihil transponere, nullum motum internum concipere licet, qui excitari, dirigi, augeri aut diminui possit, quemadmodum in compositis contingit; ubi mutatio inter partes locum habet. III. Denique in substantia simplici

intus non latent principia, quae eam annihilare vel destruere possint. Evidens enim est, nullam substantiam posse semetipsam in nihilum redigere. Et enim nihil in rerum natura sibimetipsi contrarium est, sed res singulae, quae existunt, habent semper in se rationem, qua sunt id, quod sunt. Nec minus evidens est, substantiam partium expertem non posse nec divisione nec compositione nec motu nec alia quacumque ratione sese destruere. Ex his omnibus patet, substantiam simplicem neque ab ulla causa externa neque ab interna naturaliter posse aut corrumpi aut destrui, ergo substantia spiritualis ac proinde mens humana nullo corruptionis genere naturaliter interire potest.

Prob. 2. mentem humanam a Deo numquam annihilari, nec ita umquam mutari, ut facultates vitales amittat. Plurima proferuntur argumenta; quorum praecipua seligemus.

Primum. Substantia spiritualis semel condita non est deterioris conditionis, quam substantia corporea, atqui corpora semel creata Deus non annihilat; ergo nec substantias spirituales. Et certe quum reductio in nihilum ex se tam conceptu difficilis sit, quam eductio e nihilo, philosophis olim visum est: *gigni de nihilo nihil, in nihilum, nihil posse reverti*, ex Persio satira 3. Hic igitur ordo ab omnipotente Deo in rebus creatis constitutus videtur, ut quas e nihilo semel eduxit creaturas, perpetuo conservet. Ideoque fieri non potest, manente illo ordine, quem in corporibus observari videmus, ut substantia spiritualis pereat. Hunc ordinem observari in mundo intellectuali, sicut in materiali, probare possemus ex variis sacrae scri-

pturae testimoniis. Sed quia heic non revelatione sed ratione tantum naturali utimur, veritatem hanc demonstramus ex praestantia mentis humanae, et ex eius analogia cum corpore. Si enim Deus conservat corpora omnia ita, ut tot sint materiae atomi, quot ab initio fuerunt; quomodo fieri posset, ut conditor optimus mentem humanam, cuius officium est Deo vivere, et finis propter ipsum Deum vivere, destrueret et in aeternum annihilaret?

Secundum. Quaedam sunt heic a nobis sumenda postulata, quae certe sine iniquitate summa negari non possunt. I.^{um} est: humanum genus initium habuisse. Quod quidem ex omnium gentium historiis, ex eorum, quae narrant, serie, ex artium novitate aliisque certissimis argumentis constat. II.^{um} est: causam humana natura praestantiorem humano generi ortum dedisse; nam nihil potest per se e nihilo emergere. III.^{um} est: a supremo rerum omnium auctore nos hisce in terris positos fuisse, non ut nobis noceret, sed contra, ut beneficeret, quot nobis constat ex omnis generis bonis, quibus nos circumdedit beneficentissimum numen. IV.^{um} est: eam esse humani generis constitutionem, ut sine extremis malis homines mutuis officiis carene nequeant. Quis enim solus in deserto sine ulla ope humana parare sibi poterit subsidia omnia ad vitam commode degendam, et ad facultates suas perficiendas necessaria? His praemissis postulatis, quae in dubium vocari nequeunt, nunc fingamus, omnia humanitatis officia sibi invicem homines exhibere ita, ut totum humanum genus amice conviveret, non secus ac cognati iique ami-